

Handreiking bij het gebruik van het Groeidocument en het Ontwikkelingsperspectief

Karel Vogel

Augustus 2019

Aanleiding

Wanneer en voor welke leerling moet een ontwikkelingsperspectief (OPP) worden opgesteld? En wanneer zet je het groeidocument in? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen beide documenten? In deze handreiking wordt op deze en andere vragen ingegaan.

Groeidocument of Ontwikkelingsperspectief (OPP)

Alhoewel er absoluut overeenkomsten zijn tussen beide documenten, zijn de verschillen ook goed te benoemen. Om te beginnen is het groeidocument een *volg*document en het ontwikkelingsperspectief een *plannings*document. Het groeidocument kan worden ingezet om de ontwikkeling van een leerling nauwgezet en planmatig te volgen, bijvoorbeeld omdat er vragen zijn omtrent de leerontwikkeling van een leerling. Het groeidocument is bij uitstek geschikt om te worden gebruikt voor leerlingen die (nog) in de *basisondersteuning* vallen, maar al wel extra aandacht nodig hebben. Het actief betrekken van ouders bij dit proces van signaleren en analyseren/begrijpen vergroot de kans op succes.

Het ontwikkelingsperspectief is een *plannings*document. Er is voldoende informatie omtrent de ontwikkeling van de leerling om een passend (aangepast) aanbod vast te leggen. In het ontwikkelingsperspectief geeft de school voor een leerling met extra ondersteuningsbehoefte aan welke leerdoelen de leerling kan bereiken, en op welke wijze de school denkt die leerdoelen te kunnen realiseren. Het betreft dus een plan van aanpak voor een individuele leerling waarbij zowel concrete tussendoelen als einddoelen zijn geformuleerd. Voor leerlingen met een *extra ondersteuningsbehoefte* is het inzetten van een ontwikkelperspectief wettelijk verplicht. Een groeidocument kan dus ook nooit het wettelijk vereiste ontwikkelingsperspectief vervangen.

Groeidocument	basisondersteuning	volgdocument	geen wettelijk kader
Ontwikkelingsperspectief	extra ondersteuning	planningsdocument	wel wettelijk kader

Omdat het regelmatig zal gebeuren dat er voor een leerling een ontwikkelperspectief wordt opgesteld nadat er in een eerder stadium al een groeidocument is gemaakt, zijn beide documenten, waar mogelijk, qua lay-out en inhoud zoveel mogelijk op elkaar afgestemd.

Tien veel gestelde vragen over het ontwikkelingsperspectief:

1. *Moet je bij alle leerlingen, dus bijvoorbeeld ook bij een leerling uit groep 2, in het OPP het uitstroomperspectief vastleggen?*

Ja, het vastleggen van het uitstroomperspectief, in de vorm van het uitstroomniveau en de uitstroombestemming, is, ongeacht leeftijd of leerjaar, een verplicht onderdeel van elk OPP.

2. *Vanaf welk leerjaar kan ik een goed onderbouwd uitstroomperspectief geven?*

Alhoewel de meningen hierover uiteenlopen is het wel duidelijk dat een uitstroomperspectief aan betrouwbaarheid wint naarmate we meer van de leerling weten. Omdat bij een leerling in de onderbouw de ontwikkeling van de instrumentele basisvaardigheden nog in volle gang is, kan het zeker niet worden uitgesloten dat een leerling die zich aanvankelijk wat langzamer ontwikkelt, die achterstand in een later stadium weer inloopt. Hierbij moeten we ook rekening houden met het feit dat de ontwikkelingslijnen van leerlingen in het basisonderwijs een veel grilliger verloop kunnen laten zien dan vaak wordt gedacht. Zo laat onderzoek van *Keuning en Visser* (2013) zien dat de prestaties op het leerlingvolgsysteem niet meer dan een jaar een voorspellende waarde hebben. Dit pleit ervoor de aanbeveling van de Inspectie te onderschrijven om leerlingen niet te vlug op een eigen leerlijn te zetten en zo lang mogelijk bij het programma van de basisgroep te houden (Inspectie van het Onderwijs, 2010). Overigens stelt ook de PO-raad in haar brochure over het OPP in het basisonderwijs dat 'het uitstroomniveau per vakgebied pas enigszins betrouwbaar te voorspellen is vanaf eind groep 6' (2014, p. 30). Dit alles neemt niet weg dat het vastleggen van een uitstroomperspectief een verplicht onderdeel is van elk OPP. Bij jongere leerlingen dient dit dus echter met de nodige terughoudendheid te worden geïnterpreteerd. Vanuit deze wetenschap is in het format OPP 1-4 de bandbreedte van de uitstroombestemming bewust ruim aangehouden (PrO, VMBO, HAVO/VWO en VSO).

3. *Mag ik bij een leerling zowel het groeidocument als het OPP naast elkaar gebruiken?*

Dat mag, maar of het ook nodig is valt te bezien. Binnen de basisondersteuning is het werken met een OPP niet verplicht, maar in sommige gevallen wel wenselijk. Als dit het geval is, dan is het raadzaam het OPP *in plaats van* het groeidocument in te zetten. Binnen de extra ondersteuning is het werken met een OPP verplicht en is het gebruik van het groeidocument dus niet meer aan de orde.

4. Kan ik bij een toeleiding procedure, in plaats van het OPP, ook het groeidocument gebruiken?

Nee, dat kan niet. Voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte is het inzetten van een ontwikkelperspectief wettelijk verplicht. Een groeidocument kan dus ook nooit het wettelijk vereiste ontwikkelingsperspectief vervangen. Voor een toeleiding procedure is het gebruik van een OPP dus verplicht.

5. Wat is de rol van de ouders bij het werken met een OPP?

Voor het opstellen van een OPP verlangt de wet geen toestemming van ouders. Ouders, of andere wettelijke vertegenwoordigers van de leerling, dienen echter wel akkoord te gaan met het handelingsdeel van het OPP. Hieraan voorafgaand dient er een op overeenstemming gericht overleg (OOGO) tussen ouders en school te hebben plaatsgevonden. Zolang er geen overeenstemming is over het handelingsdeel kan school het OPP niet uitvoeren en zal het gesprek tussen ouders en school opnieuw gevoerd moeten worden. Het OPP dient gedurende het schooljaar minimaal één keer met ouders te worden besproken. Het heeft echter de voorkeur om dit twee keer per schooljaar te doen en wel na elk (Cito)toets- en evaluatiemoment (januari/juni).

6. Is het verplicht om een cognitie onderzoek te laten afnemen als een leerling een OPP krijgt?

Nee, dit is niet verplicht. Om een goed onderbouwd OPP te maken kan het echter wel een goede aanvulling zijn op de reeds aanwezige gegevens, zeker bij leerlingen waarbij sprake is van complexere problematiek. Vanuit die optiek is het raadzaam om bij elk OPP de afweging te maken of cognitieonderzoek wenselijk is.

7. Waarom is het op maat toetsen van leerlingen met leerachterstanden belangrijk?

Het op maat toetsen van leerlingen is in de eerste plaats noodzakelijk om een betrouwbaar toetsdossier op te bouwen. Volgens de richtlijnen van Cito kan alleen van een betrouwbaar toetsresultaat worden gesproken als het functioneringsniveau van een leerling niet meer dan een jaar afwijkt van het normniveau van deze toets. Wijkt dit wel meer dan een jaar af dan dient er op maat te worden getoetst. Ook hier dienen scholen echter wel de nodige terughoudendheid te betrachten om te voorkomen dat leerlingen onnodig op maat worden getoetst. Het verdient dan ook aanbeveling dat leerkrachten altijd eerst overleggen met de intern begeleider of de begeleider onderwijs alvorens over te gaan op het maat toetsen van hun leerling(en).

8. Hoe kan ik op basis van de behaalde toets resultaten een uitstroomniveau en de uitstroombestemming bepalen?

Hiervoor kun je de behaalde leerrendementen (LR) en de leerrendementsverwachting (LRV) gebruiken. De LRV dient een beredeneerd en gewogen gemiddelde te zijn, en geen geautomatiseerd gemiddelde. Dat betekent dat bij het bepalen van de LRV ook de in het OPP beschreven belemmerende en bevorderende ontwikkelingsfactoren mee worden gewogen. Het *uitstroomniveau* kan per vakgebied verschillen; de *uitstroombestemming* is een uitspraak over het verwachte of geplande vervolgonderwijs. Deze uitspraak is opnieuw een gewogen besluit op basis van de uitstroomniveaus van de verschillende hoofdvakken én de belemmerende en bevorderende ontwikkelingsfactoren. Een prognose uit een digitaal leerlingvolgsysteem kan meegewogen worden, maar mag nooit automatisch overgenomen worden.

Uitstroom	LRV	DLE eind groep 8	FN eind groep 8	Referentieniveau
PrO	50% of lager	30 of lager	E5 of lager	1F-
LWA	50 - 75 %	30 - 45	E5 – M7	1F-
BL	75 – 100 %	45 - 50	M7 – E7	1F
KL		50 - 55	E7 – M8	1F
GTL		55 - 60	M8 – E8	1S
HAVO	100 % >	60 >	E8>	1S -1S+
VWO		60 >	E8>	1S+

9. Hoe bepaal ik de tussendoelen per vakgebied?

Bij het vaststellen van de tussendoelen per vakgebied wordt gekeken naar de LRV in combinatie met de leerlingkenmerken. Is op basis hiervan de verwachting dat de leerling in juni een functioneringsniveau van E4 behaalt dan moet het aanbod hierop worden afgestemd. Hiervoor kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van de leerroutes (passende perspectieven) zoals deze door het SLO zijn vastgelegd. Tussendoelen zullen ook altijd gewogen en beredeneerd moeten zijn. Voor vakgebieden waar de leerling zich goed/normaal ontwikkelt, verwijst u naar het groepsplan. Behalve *leergebiedspecifieke* doelen, zullen er in de meeste gevallen ook doelen zijn die *leergebiedoverstijgend* zijn.

10. Wat zijn leergebied overstijgende doelen?

Leergebied overstijgende doelen hebben vaak betrekking op specifieke leerlingkenmerken, die weer in relatie staan tot bijvoorbeeld werkgedrag of sociaal functioneren. Deze doelen laten zich niet beperken tot een bepaald vakgebied, maar zijn van toepassing op het algemeen functioneren van de leerling.